

Jedna z kapitol se zabývá obecně liturgickými pomůckami v kontextu katolického ritu a přibližuje tak průběh a podobu liturgického roku, další oddíl se věnuje problematice národních světců, a to na příkladu rukopisu *Flores Bernardi* z 2. poloviny 12. století nebo misálu kanovníka Johánka z Bludova z roku 1466. Drobnou výtku lze vztáhnout ke Kohoutově interpretaci známé iluminace nebeského Jeruzaléma ve strahovském rukopisu Augustinova *De civitate Dei*, kde vidí vyobrazení zemských světců Václava, Ludmily, Vojtěcha a Prokopa. Tento výklad je ale minimálně diskutabilní. Poslední z představených rukopisů je spis *De re aedificatoria libri X* Leona Battisty Albertiho, velmi zdobný renesanční titul, spjatý s postavou krále Matyáše Korvína. Závěrečné dvě kapitoly nabývají opět obecnějšího charakteru – pojednávají o zániku rukopisné knihy a nástupu knihtisku, na závěr je představena kodikologie jako věda, její dějiny i konkrétní práce kodikologa. Titul je opatřen také užitečným rejstříkem citovaných rukopisů, titulů děl kapitulní knihovny, rejstříkem jmenným a místním i seznamem sekundární literatury.

Kniha je záměrně koncipována jako popularizační a svůj účel nepochybně plní. Přesto představením jednotlivých rukopisů může být cenná i pro odborného zájemce. Širším kontextem vývoje se titul stává užitečným úvodem do dějin knihoven a knihovnictví, a to i díky fundovanému výkladu autora, jak po stránce teoretické, tak praktické. Jistou slabinou je autorovo občasně specifické literární podání (např. závěr působí zbytečně alibisticky), včetně dosti konzervativního pravopisu. V neposlední řadě pak Kohoutova práce poukazuje na to, že dosud postrádáme náležité zpracování historických fondů olomoucké kapitulní knihovny, neboť letitý soupis Miroslava Boháčka, Františka Čády a Jana Bistříckého nelze označit vždy za vyhovující (srov. např. Hoffmannův soupis rukopisů tepelské kanonie), nemluvě o jeho dostupnosti. Ostatně sami autoři chápali svůj počin jako pouhý předstupeň skutečného katalogu, k dovršení jejich díla ale doposud nedošlo. Je zásluhou Štěpána Kohouta, že na bohatství kapitulního fondu znovu upozornil, a lze jen doufat, že onen zbývající krok bude brzy následovat.

JOSEF ŠRÁMEK

Adel in Schlesien, Bd. 1: *Herrschaft – Kultur – Selbstdarstellung*, hg. Jan HARASIMOWICZ – Matthias WEBER; Bd. 2: *Repertorium. Forschungsperspektiven – Quellenkunde – Bibliographie*, hg. Joachim BAHLCKE – Wojciech MROZOWICZ, Oldenbourg, München 2010 (= Schriften des Bundesinstituts für Kultur und Geschichte im östlichen Europa, Bd. 36–37)

587 + 841 s., ISBN 978-3-486-58877-4, 978-3-486-58878-1

Dvojdílný sborník *Adel in Schlesien* navazuje na stejnojmennou konferenci, která proběhla v roce 2006 v polské Vratislavi. Na setkání německých, polských a českých historiků byly prezentovány výsledky výzkumného projektu, jenž se po tři roky zabýval slezskou nobilitou z rozličných úhlů pohledů, v širokém časovém horizontu od raného středověku do 20. století.

První svazek je rozčleněn do čtyř tematických sekcí. Úvodní z nich seznamuje čtenáře s původem, tradicemi a sebepojetím slezské šlechty. Pro dějiny středověku je relevantní zejména příspěvek Jana Harasimowicze, sledující sebe prezentaci nobility v uměleckých dílech na přelomu středověku a raného novověku, a Tomasz Jurka, jenž se zabývá vznikem a formováním slezského rytířstva, respektive šlechty, a roli, kterou sehrála ve slezských středověkých dějinách. Nastíněn je rovněž rozdíl ve vnímání termínů *Ritterthum* a *Adel* v německé a polské historiografii. Následující skupina článků se věnuje vztahům, jež pojily slezskou šlechtu s ostatními regiony evropského kontinentu. Z pohledu mediévisty si zasluhuje pozornost zejména studie Wernera Paraviciniho k problematice kulturního transferu mezi slezskou šlechtou a jejími protějšky v západní Evropě, a to zejména v souvislosti s šířením rytířské kultury. Důraz je kladen především na kontakty slezských vévodů s královskými dvory ve Francii, Anglii a Španělsku. Ulrich Schmilewski nastiňuje četné a značně spleťté vazby, které pojily slezskou nobilitu s šlechtou Svaté říše římské. Tato otázka je řešena nejenom v oblasti příbuzenských vazeb, ale rovněž v rovině státoprávní, totiž do jaké míry bylo Slezsko

součástí Svaté říše římské. V třetí sekci sborníku, jež se věnuje politickým, hospodářským a správním dějinám, nejsou medievistická témata zastoupena, což se týká i závěrečného oddílu věnovanému vzdělání a šlechtickému mecenátu.

Rovněž druhý svazek je rozčleněn do čtyř oddílů. Studie v prvním z nich mají obecnější, syntetizující charakter. Joachim Bahlcke seznamuje čtenáře s postavením Slezska v kontextu dějin středovýchodní Evropy a načrtává vazby, které spojovaly zemi na Odře s okolními státy, respektive se zeměmi širšího politického celku, jehož bylo Slezsko součástí. Marian Ptak a Wojciech Mrozowicz nastiňují složité vnitřní teritoriální, správní a právní vývoj země od raně piastovského období až po současnost. Kromě územních změn je velká pozornost věnována okamžikům, které sehrály důležitou roli při formování celoslezského zemského vědomí. Oba příspěvky jsou hutným shrnutím současného stavu bádání. Následující studie se již zabývají konkrétními fenomény. Ulrich Schmilewski představuje původ a složení slezské šlechty a její vliv na formování politického a kulturního klimatu v zemi. Na půdu ekonomických dějin čtenáře přenáší stať Rolanda Gehrkeho, jež analyzuje způsoby pozemkové držby, šlechtického hospodaření a z něho plynoucích příjmů slezské nobility. Ivo Nußbicker a Rafaela Sendeková objasňují problematiku šlechtických archivů ve Slezsku a přibližují jejich vznik, význam i roli, jež sehrály při vytváření kulturní paměti země.

Tato stať tvoří nenásilný přechod ke druhé části svazku, koncipované jako repertorium k orientaci v olbrímím množství různě roztroušených písemných pramenů, jež se vztahují k dějinám šlechty ve Slezsku. Celkem třicet šest příspěvků rozdělených do tří sekcí podle zemi původu (Polsko, Česká republika, Německo) přináší téměř vyčerpávající přehled archivních fondů, které mohou posloužit jako podklad pro další výzkum sledované problematiky. Kromě samotného výčtu archiválií je podána stručná charakteristika fondů a instituce, jež je přechovává. Třetí oddíl tvoří mimořádně obsáhlý přehled vybrané literatury k dějinám a kultuře slezské nobility, druhý svazek pak uzavírá podrobný jmenný a místní rejstřík.

Předložený sborník tvoří užitečný syntetizující souhrn bádání o dějinách slezské šlechty, který velmi dobře poslouží jako úvod do problematiky. Ještě cennější je ovšem na jednom místě shromážděný přehled pramenů a sekundární literatury, jež otevírá velký prostor pro další výzkum.

JAROSLAV ZELENKA

JÁN LUKAČKA – MARTIN ŠTEFÁNIK A KOL.,
Středověké mesto ako miesto stretnutí a komunikácie, Historický ústav SAV,
Bratislava 2010

300 s., ISBN 978-80-970302-1-6.

Sborník ze stejnojmenné mezinárodní konference, konané 19.–21. října 2009 v Časté-Píle v rámci projektu *Lexikon středověkých miest na Slovensku* Historického ústavu SAV, obsahuje celkem 26 příspěvků od historiků ze Slovenska, Čech, Moravy a Maďarska. Publikace není rozčleněna do tematických okruhů, což při takovém množství textů přinejmenším překvapí. Snahu o jistou logiku v řazení studií lze sice vysledovat (geografický aspekt), ta však nakonec nedokáže potlačit dojem nekoncepční tříště statí, podpořený absencí koncepce celé konference, již by čtenář očekával v úvodu obou hlavních editorů. Ten obsahuje v podstatě jen výčet hlavních témat, jimž se příspěvatelé monografie věnovali. Editori si nepokládají žádnou otázku, na niž by měly následující stránky odpovědět, pouze předem sumarizují široký tematický rozsah příspěvků. Lze tak již předem vytušit, že pojem „komunikace“ zahrnuje jakékoliv lidské konání odehrávající se (v tomto případě) na území středověkých měst, v jejich (zemědělském) zázemí, případně na dvorech panovníků a šlechty, kam zástupci měst docestovali. Pouze mnohomluvnějším rozvinutím úvodu je první příspěvek *Podoby stretnutí a komunikácie v středovekom meste* Jána Lukačky; komunikace mohla být přátelská a nepřátelská, lidé se setkávali hlavně v centru města – v hostincích, na trzích, v kostele, kde spolu komunikovali, rychlost šíření informací byla limitovaná, venkovní osídlení bylo rozptýlené a vesničané komunikovali s menším počtem lidí než měšťané atd.

K formální nepřehlednosti publikace velkou měrou přispívá i zvláštní pojetí záhlaví všech stran, kde se opakuje titul monografie (recto) a jména editorů (verso) namísto očekávaného názvu konkrétního příspěvku a jména jeho autora. Spolu s úplnou absencí obrazové přílohy, byť alespoň ilustrativního charakteru, je tak jen prohlouben narůstající dojem jistého dějá vu při postupném čtení jednotlivých statí. Ty jsou si ve většině podobné a pouze nemožně vybočují z rámce prostého popisu dějů bez ambicí o jiný úhel pohledu, než je onen faktograficky popisný, pokoušející se navíc v případě mnoha příspěvků o jakýsi chronologicky všeobsáhlý záběr. Tak jsou zde zařazeny příspěvky zabývající se počátky středověkých měst na Slovensku (Richard